

העניינים ששל עלי

לכמאל חסן עלי יש עניינים מפתיעות, שהטלוזיה השחורה-לבנה שלנו אינה מסוגלת לתארן. ציבען ירקרקר עומ, והפיקחות ניבית מהן. האיש שמצא במצריים חיות, שופע חמימות, ויודותיות ורוח טובה. כשפגשתי השבוע אצל השגריר המצרי, סעד מורתא, גילינו חיש מהר שיש לנו לפחות דבר אחד משותף. אני נפצתי מכדורים מצריים. הוא נפצע מרסיסים ישראלים. שינו היינו רביטוראים במלחמת 1948 (אריק שרון, שנוכח במקום, היה אז בעל אותה הדרגה.)

עדי

במלחמת 1967 כבר היה עלי מפקד של חטיבה משוריית, והוא נפצע בי צידו מרסיסי פצצות של מטוסי חיל-האוויר. הוא סיפר לי שבמשך זמן זמן רב לא יכול היה לישון על צידו, ומאז הוא מסוגל לישון רק על מיד רון רך. הרסיסים נמצי אים עדיין בגופו. אין צורך להיות פצוע קרב כדי לרצות בשלום — אך זה עוזר.

הצעת לי ליוזם מיפגש המוני של לוחמי החזית הישראלית-מצרית בכל ה"מלחמות. מייד התברר שוב ההבדל בין אלוף ובין רב"ט — הוא התכוון למיפגש של קצינים בכירים. בעוד שאני התכוונתי למיפגש חוגי רים דווקא.

אני מקוה שרעיון זה ייצא איפעם אל הפועל. הייתי רוצה להיפגש שוב עם הבהורים (כיום הם בני 50 יותר) שנפגשתי עימם באשדוד, במבואות נגבה, בפאלור ג'ה, ואולי — מי יודע? — גם בבחרו שלחן על הדק המיקלע. כאשר ראה אותי מטיל, בקלות-דעת פאטאליס-טית, על גביעה נמוכה מול תל עיראק-אל-משיה? האם הוא נמנע בכונה מלהרוג את ארבעת הצעירים המארוק איים, אנשי הכיחה שלי, שחוציא אותי משם, ממש מתחת לאף שלי?

התלוצצו על הקשיים שבהתוויית הגבול הישן-חדש. גבול זה נקבע ב-1906 על פי הסכם בין מצריים וארץ ישראל. ארץ-ישראל היתה שייכת לממלכה העות'מאנית, ועל כן ייצג אותה תורכי מצריים כבושה, למעשה, בידי הבריטים, ועל כן ייצג אותה בריטי. מדוע לא למנות עכשיו ועתי-בחרות, שתהיה מורכבת מתורכי ומבריטי, כדי ליישב את הסיכסוך?

עלי מצייר, אבל, הוסיף, כי באותו משא-ומתן של 1906 היה גם מצרי, אגל, הוסיף, מזכיר-המשלחת היה מצרי יהודי — כך שגם שני הצדדים של היום היו מיוצגים. (אחד הפאראדוקסים שבמצב הנוכחי הוא שמנחם בגין סירב להסכים לבוררות. בגין דגל כל חייו בעיקרון הבוררות, ורק לאחרונה אמר למתנהללימית, תאווי הכסף, כי אין שיטה צודקת יותר בעולם מאשר בוררות. זאב וז'ובטנסקי המנוח הפך את הבוררות לעיקרון מקודש, תשובה למלחמת-העמדות של הסוציאליסטים. אלא מה — עיקרון לחד ואינטרס (חוד). בעת הוויכוח על הגבול מסתמכים שני הצדדים על סיפורו של קצין בריטי, שסיפר על התוויית הגבול של 1906. אך כל צד מסתמך על פרק אחר באותו ספר.

מילכוד רוחמה

קראתי בעיתון שלפי דרישת הרבנות הצבאית וקצין החינוך הראשי של צה"ל בוטל אירוח של חיילים, אנשי חיל-השריון, בקיבוץ רוחמה. לפי הידיעה, התחייב הקיבוץ לספק לחיילים הדתיים ארוחות דתיות מקופסות, אך הדבר לא סיפק את הרבנים, ואת פיקוד צה"ל הכפוף להם. יש כאן מילכוד מעניין.

אדם דתי אינו יכול לסעוד על שולחנו של אדם חילוני, בשל מיעוטי-הכשרות. האוכל אינו כשר, הכלים אינם כשרים, בעלייה-הבית יעצמם אינם כשרים, אדם חילוני, לעומת זאת, יכול לסעוד על שולחנו של אדם דתי, שהרי אין שום חוק האוסר על חילוני לאכול אוכל כשר למהדרין.

משום כך, כל קבוצה של אנשים — חיילים, תלמידים, חברייקורס, עובדים במפעל שיש בו חדר-אוכל — נאלצת לקיים מטבח כשר, למשל, בבוקר בהיר כי הוא ממלא את גליה-אתר וחוזר כמעט בכל שיחה? לעיתים יש לכך סיבה כלשהי. למשל, בבוקר בהיר אחד החליט כל העם שיש להעניק משמעות חדשה למילה "מבוגר". למשל, "אמה של אסתר, בת ה-26, היתה כבר מבוגרת". לפי כל הכללים, אסתר ועצמה היא כבר מבוגרת למדי, ואמה צריכה להיות בגיל העמידה, או קשישה או זקנה, יכול להיות ויכוח על גיל הבגרות — 16? 18? 21? אך אין ספק כי הבגרות מתחילה בתום הנעורים, ולא בגיל 70. קשה לומר על חייל בן 18, הנשלח להשליט סדר ברמאללה, שאינו מבוגר. אם כן, מגיין השיבוש? פשוט חסרה בשפה העברית מילה מתאימה ואדיבה לאדם בגיל 45 או 55. אין זה נאה להגיד עליו שהוא קשיש או זקן, ולמושג "גיל העמידה" יש צליל דוחה. וכך תהליט עם ישראל למלא את החסר על-ידי שימוש כוזב במילה אחרת.

לא כל השימוש החדש במילה "בודד", למשל: "רות היא אחת הצעירות הבודדות המבלות בדיסקוטקים עד אור הבוקר", אם היא מבלה שם, יש להניח שאינה סובלת מבדידות, אלא להיפך, משפע של חברה, הכוונה היא, כמוכן, לומר שהיא אחת הצעירות "המעטות". אולם מילה זו בוטלה כליל, ואת מקומה תפס השימוש הכוזב בבדידות. האמת היא שרבים האנשים הבודדים, ומעטים האנשים שאינם חשים בבדידות.

האחרונה. הכשרות, לפי דעה זו, אינה אלא תורה של היגיינה.

זהו נסיון אופייני של אנשים דתיים, בעידן הרציונלי, להסביר מיעוטי דתיות מובהקות באמצעים רציונליים. במטוס אל-על אי-אפשר לקבל חלב לקפה אחרי ארוחה בשירת. מפני שמשם רבנו גילה, בטיילו במידבר-סיני לפני 3000 וכמה שנים, שתערובת חלבית-בשרית מזיקה לבריאות.

לדעתי יש הסבר הרבה יותר פשוט והגייוני למיעוטי הכשרות. הן נועדו לבודד את היהודים, ולמנוע מהם כל אפשרות להתחבר עם "הגויים". כי כימעט ולא יתכנו יחסים חברתיים בין בני-אדם, שאינם יכולים לסעוד יחדיו.

לכן הוחמרו כללי-הרבנות במרוצת השנים, ככל שהיהודים נאלצו לחיות בקירבה רבה יותר ללא-יהודים. בתנ"ך אין זכר לאיסור על אכילת מאכלי בשר וחלב ביחד. זמני המצאה מאוחרת, המסתמכת בדוחק רב על פסוק אחד זיחדי בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (למעשה מופיע פסוק זה פעמיים, בפרקים כ"ג ו"ל"ד של ספר שמות).

לפי גירסה סבירה, פסוק תמוה זה נועד אף הוא להפריד בין בני-ישראל ועפי-הארץ הכנעני. חפירות

ארכיאולוגיות גילו כי הכנענים נהגו כמיעוטי דתית לעשות בדיקו זאת: לבשל גדי בחלב אמו. כך הופרדו היהודים משכניהם הלא-יהודיים, נמנעה "התבוללות" ונותק כל קשר בין הגשו היהודי וסביבתו. מדינת-ישראל שיחררה את אורחיה היהודיים מן ה"גלות", אך לא ממינהגי הגלות. המיקרה של רוחמה מוכיח כי מה שנועד מלכתחילה להפריד בין יהודים ו"גויים" משמש עתה להפרידה בין דתיים וחילוניים — או להשתלטות הדתיים על כל מגזרי החברה הישראלית. אפשר לקרוא לפרק זה "הגלות-החדשה של צה"ל".

נכון לשעה זו

בואו נאמר משהו על "בואו נאמר". בואו נאמר שבבוקר בהיר אחד קם עם שלם ומכניס ללשונו שיבוש מכוער ומיותר לגמרי, כמו "בואו נאמר". מדוע?

אין צורך להשתמש בעברית קלאסית ולהגיד "הבה נאמר", די בהחלט במילה הפשוטה "נאמר". מגיין בא השיבוש? נאמר ש"בואו נאמר" הוא צורה אידישית, שדבקה גם ב"בני עדות המזרח".

מה מביא את הציבור לאימוץ שיבוש צורם כזה, עד כי הוא ממלא את גליה-אתר וחוזר כמעט בכל שיחה? לעיתים יש לכך סיבה כלשהי. למשל, בבוקר בהיר אחד החליט כל העם שיש להעניק משמעות חדשה למילה "מבוגר". למשל, "אמה של אסתר, בת ה-26, היתה כבר מבוגרת". לפי כל הכללים, אסתר ועצמה היא כבר מבוגרת למדי, ואמה צריכה להיות בגיל העמידה, או קשישה או זקנה, יכול להיות ויכוח על גיל הבגרות — 16? 18? 21? אך אין ספק כי הבגרות מתחילה בתום הנעורים, ולא בגיל 70. קשה לומר על חייל בן 18, הנשלח להשליט סדר ברמאללה, שאינו מבוגר. אם כן, מגיין השיבוש? פשוט חסרה בשפה העברית מילה מתאימה ואדיבה לאדם בגיל 45 או 55. אין זה נאה להגיד עליו שהוא קשיש או זקן, ולמושג "גיל העמידה" יש צליל דוחה. וכך תהליט עם ישראל למלא את החסר על-ידי שימוש כוזב במילה אחרת.

לא כל השימוש החדש במילה "בודד", למשל: "רות היא אחת הצעירות הבודדות המבלות בדיסקוטקים עד אור הבוקר", אם היא מבלה שם, יש להניח שאינה סובלת מבדידות, אלא להיפך, משפע של חברה, הכוונה היא, כמוכן, לומר שהיא אחת הצעירות "המעטות". אולם מילה זו בוטלה כליל, ואת מקומה תפס השימוש הכוזב בבדידות. האמת היא שרבים האנשים הבודדים, ומעטים האנשים שאינם חשים בבדידות.

יש שימוש כוזב במילים, המרוקן אותן מכל תוכן מובן. למשל, מילה שהתחבבה לאחרונה על עמית-ישראל: "אמין". שרזולה שרון מודיעה בטלוויזיה שהיא זכתה ב"אירוח אמין" בקיבוץ כלשהו. מה יש כאן להאמין? האירוח יכול להיות טוב, נאה, אדיב, מרגש. אין הוא יכול להיות אמין. כי דבר אמין פירושו — דבר שאפשר וראוי להאמין בו.

מדוע צמח השימוש הזה במילה? סתם ככה. זוהי מילה שיש לה צליל אמין.

יש שימושים כוזבים שאני חושד בהם שנולדו בצה"ל, ושבואו להפגין את גבורותם המוחצת של בעליהם. למשל, לאחרונה מדברים, כותבים, מתווכחים "בנושא". אין כותבים מאמר "על" הירידה. כותבים "בנושא" הירידה. אין מתווכחים על הנסיגה מסיני. מתווכחים (ועוד איך!) "בנושא" הנסיגה.

מדוע? מה רע במילה הפשוטה, העניינית, הנכונה "על"? אפשר להתווכח על עניין מסוים, ולכתוב על דבר מסוים. אבל "נושא" אינו עניין, ואינו דבר. זוהי מילה שיש לה תוכן מזויק. נושא הרצאה הוא הטיפול בשטחים הכבושים. המרצה מדבר על הטיפול בשטחים הכבושים.

פעם היה צה"ל סדנה לחידושים לשוניים רבים, נכונים ומדויקים. לאחרונה הפך בית-היוצר לשיבושי-לשון, ולא רק מאז שעומד בראשו רמטכ"ל שתקן, המרבה לדבר, ותמיד בעברית עילגת.

מדוע "חויבי" ו"שלילי" עולים על "כן" ו"לא"? זהו חיקוי מטופש של גוהלי-דיבור (משובשים גם שם) של הצבא האמריקאי. הוא הדין לגבי פסוק אחר, שקנה לו לאחרונה אחיזה בשפת-העם: "נכון לשעה זו". למה זה טוב? במה זה עולה על "נכון לפי שעה"?

עברית יפה היא עברית פשוטה. הקדושי-ברוך-הוא לא אמר ליחזקאל, "בואו נדבר על עצמות". נבואות-החורבן של ירמיהו לא היו "נכונות לשעה זו".

בואו נדבר בכלל על הגורל המר של המילים הקטנות, היפות והמועילות, שהן נישמת השפה. "על" אינה המילה היחידה שנרצחה על-ידי "בנושא". כך קרה גם ל"מפני" — היא נרצחה על-ידי כנופייה שלמה של "משום ש", "מאחר ש" ובעיקר "בגלל ש" — מיפלצת שיש להוציאה להורג מיד. איש אינו עושה עוד דבר "כדי" להשיג משהו — עושים "על-מנת ש".

יש הטורענים כי "השפה מפתחת", ושם עמית-ישראל מחליט שיש לדבר כך, זכותו היא. אלא שזהו שיבוש מחשבתי, שחש לעזרת אחיו, השיבוש הלשוני.

שפה היא מכשיר מדויק. יש לאדם, ולחברה כולה, צורך חיוני במכשיר מדויק זה. בהעדרו, אי-אפשר להביע מחשבה מדויקת, ואף לא לחשוב מחשבה מדויקת. הכל משתבש, הכל נאמר "בערך". זה טוב לעצולני מחשבה ולנכיי-מחשבה, וחוששני שיש קשר בין שיבוש השפה ובין השיבוש הגובר בשטחים רבים של חיינו.

כשהכל נעשה ברמה של 70% — תיקון המכונית במוסד, ביצוע המשימה בצבא, דיוק הדיווח העיתונאי, ניסוח החוק בכנסת — גם השפה היא ברמת דיוק של 70%. מי שרצצה להביע מחשבה מדעית מדויקת, יאלץ להשתמש בשפה האנגלית או הצרפתית.

השפה משתנה בהחלט. כל עוד היא חיה, היא משתנה. גית, כמו כולנו, אבל זהו שינוי איטי מאוד, כשינוי דמותו של הר, שהגשם מכרסם בו.

הסלנג משתנה כל שנה. נעים להשתמש בו בשפת הדיבור, הוא בא והולך, הוא דומה למחוג הגדול של השעון. ורק אחרי זמן רב יכולה מילת-סלנג לחדור לשפה עצמה. זהו התהליך הדומה לתנועת המחוג הקטן, או בואו נאמר שהשפה היא במצב מחורבן, בגלל שרק בודדים מדברים עברית אמינה, נכון לשעה זו.

איוואנוב הגדול

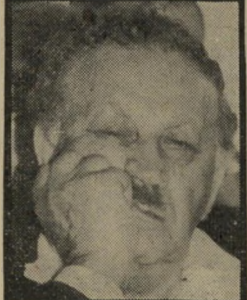
אי-פרופו מרידור: במוסקוה התקיימה תערוכה של מציאים רוסיים גדולים.

אירח זר הגיע לאולם ארוך, שעל קירותיו היו תלויים דיוקנים של אישים. "מי זה?" שאל. "זהו פופוב", הסביר המדריך. "ומי היה פופוב?" "אה, פופוב הגדול המ" ציאת החשמל".

"ומי זה?" "זה קורילוב". "ומי היה קורילוב?" "קורילוב המציא את ה" רכבת".

"ומי זה?" "זהו פטרוב, שהמציא את המכונית". "וזה?" "זהו קוטוב, שהמציא את המטוס".

וכן הלאה, עד שהגיעו אל הדיוקן האחרון. "מי זה?" שאל האורח. "זהו איוואנוב". "ומה הוא המציא?" "איוואנוב? הוא המציא את פופוב, קורילוב, פטרוב, קוטוב וכל האחרים".

מרידור